

Lájkem

k porozumění

MET28

Jak na idiomy, aneb co jsou to psí kusy

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

**MS
MT**
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

METODICKÝ MATERIÁL: Jak na idiomy aneb co jsou to psí kusy

O ČEM METODA JE

To, jak dobře rozumíme jazyku, si osvojujeme tím, že ho posloucháme a používáme v různých sociálních situacích. Český jazyk má mnoho různých podob, které si často ani neuvědomujeme. Jinak se mluví doma, jinak v práci a jinak při slavnostní příležitosti. Písaná forma jazyka je obvykle mnohem bohatší, než když stejnou informaci sdělujeme ústně. Samostatný výraz získává různé významy podle toho, kdy ho použijeme. Jazyk je živý a to, že mu rozumíme, vyžaduje, abychom s ním byli v neustálém kontaktu i pasivně. Má prostě svůj sociokulturní rozměr. Jenže u dětí se sluchovým postižením neprobíhá bezděčné učení stejně jako u dětí slyšících a osvojování jazyka může být pro ně vzhledem k absenci zpětné sluchové vazby podstatně náročnější. Všechny varianty jazyka tak pro dítě se sluchovým postižením mohou představovat výzvu a obtíže v porozumění. Obzvláště velkou výzvu představují idiomy, kdy se mění původní význam pojmu a je vyžadovaná znalost kontextu. Tato metoda podporuje porozumění sociokulturnímu rozměru jazyka.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI:

Jazyk a jazyková komunikace – český jazyk

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

Osobnostní a sociální výchova

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

Sociální a personální, komunikativní, k řešení problémů, k učení

Zamyslete se nad tím, jaké fráze či přirovnání během výuky a v komunikaci s dětmi opakovaně používáte. Vysvětlili jste si je někdy, nebo automaticky předpokládáte, že je děti znají či jejich význam pochytí na základě situací, ve kterých je používáte?

Tip: Co se vám může hodit?

Při vysvětlování významu idiomů může být velmi užitečná aktivita Živé obrazy, kdy si jednotlivé idiomy dramatizujete a učíte je tak děti chápat v kontextu situace. Postup aktivity najdete jak v [MET01 Řeč neřeš](#), tak i v [MET05 Učíme se s příběhem](#).

CÍLE

- Žák rozumí idiomům a umí je používat
- Žák rozumí homonymům a umí je používat
- Žák rozvíjí čtení s porozuměním

PŘÍLOHY

[MET28_P_01_Pexeso homonyma 1](#)

[MET28_P_02_Pexeso homonyma 2](#)

[MET28_P_03_Pexeso idiomy 1](#)

[MET28_P_04_Pexeso idiomy 2](#)

[MET28_P_05_Variace na pexeso](#)

[MET28_P_06_Komentovačka příběhy](#)

[MET28_PL_01_Komentovačka](#)

[MET28_P_07_Nakresli doslovně a obrazně](#)

[MET28_P_08_Idiomy v cizích jazycích](#)

[MET28_PH_01_Doslovně a obrazně](#)

[MET28_PH_01_P_01_VMZ idiomy](#)

[MET28_PH_02_Už z toho nejsem jelen](#)

V rámci této metodiky je dostupný e-learning, který interaktivně seznamuje děti nejen s idiomy.

1url.cz/MzvzW

E-learning

AKTIVITY

CO SE TADY ŘÍKÁ

Dejte dětem úkol, aby doma či ve svém okolí pozorně poslouchaly a zjistily, jaké idiomy se v jejich okolí říkají a při jakých příležitostech se používají. Děti se však mohou doma zeptat a společně s rodinými příslušníky přemýšlet o tom, co se u nich v rodině či sociálním kruhu často říká za rčení, idiomy apod.

Idiomy si potom vysvětlíte. Můžete je různě třídit, jestli jsou známé, nebo méně známé, jestli se vyjadřují k něčemu pozitivnímu, či negativnímu.

PEXESO S IDIOMY I HOMONYMY

Děti mohou hrát pexeso, kdy hledají obrázky, které k sobě významově patří. Můžete si vytvořit pexeso vlastní nebo můžete využít přílohy [MET28_P_01_Pexeso homonyma 1](#), [MET28_P_02_Pexeso homonyma 2](#), kde děti hledají tři obrázky, které k sobě patří, a [MET28_P_03_Pexeso idiomy 1](#), kde je jeden obrázek doslovný a jeden významový, a [MET28_P_04_Pexeso idiomy 2](#), kde děti hledají frázi a k ní její význam. Variaci na pexeso můžete hrát i společně, kdy na koberec či po třídě rozvěsíte homonyma i v několika variantách ([MET28_P_05_Variace na pexeso](#)) a na základě vašich instrukcí děti vybíhají pro obrázky, např.: „Přineste všechny koruny.“

Děti z obrázků, které pexesem získají, mohou vymýšlet věty.

POPLETENÝ PŘÍBĚH

Děti si samy vyberou nebo vylosují různé idiomy či homonyma, ze kterých následně vymýšlí krátký příběh. Důležité u tvorby je, aby byl dodržen význam, děti se tak učí idiomy správně používat.

Popletený příběh si můžete vykládat i společně v kruhu. Každé dítě řekne jednu větu a to další na něj navazuje.

U této verze nezapomeňte na komunikační pravidla – opakujte po dětech, předávejte si putovní předmět a po nějaké době klíčové události v příběhu shrňte.

POTKÁVAČKA

Cílem této aktivity je, aby si děti uvědomily, že s různými lidmi a v různých situacích se se zdravíme/chováme jinak, i když sdělujeme stejnou informaci. Tuto aktivitu můžete použít k aktivizaci nebo s ní můžete pracovat do hloubky. Děti chodí po třídě a dramatizují jednotlivá setkání na základě vašich instrukcí (např. kamarádi na hřišti, sousedky na procházce se psem, prezidenti na setkání apod.).

Instrukce předávejte jasně – vždy aktivitu jasným vizuálním signálem zastavte, ověřte si, že se na vás všechny děti dívají, a oznamte jim nový způsob, kterým se budou zdravit. Instrukce můžete zároveň psát i na tabuli. Na závěr aktivity udělejte reflexi. Jedna dvojice předvede, jak by se v dané situaci osoby měly pozdravit a jak to vhodné není. Vysvětlíte si proč.

Dramatizaci můžete rozvíjet dál – např. oznámit tomu druhému, že má něco mezi zuby (jak si to řeknou kamarádi, jak si to řeknou kolegové apod.). Můžete využít i situace, které se vám dějí ve škole, a zasazovat je do různých sociálních rolí – vždy si vysvětlíte, proč se to tak děje.

KOMENTOVAČKA

Přečtete si s dětmi krátký příběh (dítěti se sluchovým postižením dejte příběh vytištěný, aby si jej mohlo zároveň číst, popřípadě jej dejte dítěti k prostudování předem domů) a potom ho komentujete za pomoci idiomů. Příběhy ke komentování najdete v příloze [MET28_P_06_Komentovačka příběhy](#) včetně idiomů, které se k nim hodí. Můžete přílohu využít i jako pracovní list, kdy děti k příběhu hledají idiom či jej doplňují ([MET28_PL_01_Komentovačka](#)). Idiomy, které si s dětmi osvojíte, zkuste používat i při konverzaci ve třídě, aby byly jasné situace, při kterých se idiom používá. Na použití děti upozorněte a zpětně si vysvětlete, proč se to v dané situaci hodilo. Idiomy si můžete vypsát na velký papír a dělat si u každého čárku, když se použije. Sledujte pak, které používáte nejčastěji.

Z této metody mám velkou radost. Přesně jste trefili hřebík na hlavičku (další idiom :-)). Nejen dětem se sluchovým postižením, ale všeobecně všem dětem dělá čím dál větší potíže jazyk, tedy čeština a slovní zásoba a vyjadřování, použití více slov, nedej bože přenesený význam. Jako by se svět přenesl do obrazu, do vizuální formy a na tu jazykovou už nemá spousta dětí kapacitu.

Růžena Nováková, ZŠ Trutnov

TIPY NA ROZŠÍŘENÍ I DO JINÝCH PŘEDMĚTŮ

VÝTVARNÁ VÝCHOVA – KRESBA/MALBA IDIOMŮ

Idiomy napište na papírky, každý dvakrát. U jednoho bude poznámka: „Nakreslit doslovně“ a u druhého: „Nakreslit význam“. Nebo můžete využít přílohu [MET28_P_07_Nakresli doslovně a obrazně](#). Děti si idiom vylosují a kreslí/malují. Následně v kruhu hledejte, které obrázky k sobě patří. Obrázky si můžete vystavit ve třídě a idiom si pod ně napsat. Výtvarná tvorba zároveň dětem slouží jako vzdělávací materiál. Na úvod aktivity si s dětmi vysvětlete, co to znamená obrazně a co doslovně (k tomu můžete využít plán hodiny [MET28_PH_01_Doslovně a obrazně](#)).

Uvědomila jsem si, že běžně slyšící člověk si ani neuvědomuje, jaký význam mají tato ustálená tvrzení. Používá je automaticky. Děkuji za skvělé pomůcky. Myslím, že to bude velká legrace a s dětmi si to užijeme.

Martina Klimešová, ZŠ Zliv

ANGLICKÝ JAZYK A DALŠÍ CIZÍ JAZYKY

Jaké idiomy se používají v angličtině a jaký je jejich přesný překlad? Naučte se nějaké idiomy v angličtině a zkuste je využít při komentování či konverzaci. Inspiraci najdete v příloze [MET28_P_08_Idiomy v cizích jazycích](#).

Přílohy

PŘÍLOHA 01 *Tečička* k porozumění.

METODICKÝ MATERIÁL: Jak na idiomy aneb co jsou to psi kury
Příloha: MET28_P_01_Pexeso homonyma 1

ČEPICE, HOUBA, KOHOUTEK, KOLO, KURÁTKA, LOPATKA, MĚSÍČEK, MĚSÍC

MET28_P_01_Pexeso homonyma 1

PŘÍLOHA 02 *Tečička* k porozumění.

METODICKÝ MATERIÁL: Jak na idiomy aneb co jsou to psi kury
Příloha: MET28_P_02_Pexeso homonyma 2

HOUBA, KOHOUTEK, KOLO

MET28_P_02_Pexeso homonyma 2

PŘÍLOHA 03 *Tečička* k porozumění.

METODICKÝ MATERIÁL: Jak na idiomy aneb co jsou to psi kury
Příloha: MET28_P_03_Pexeso idiomy 1

CO NA SRDCE TO NA JAZYKY, DĚLA Z KOMÁRA VELBLUDA, KŮČKY ČARU JAKO HUSA KLASU

MET28_P_03_Pexeso idiomy 1

PŘÍLOHA 04 *Tečička* k porozumění.

METODICKÝ MATERIÁL: Jak na idiomy aneb co jsou to psi kury
Příloha: MET28_P_04_Pexeso idiomy 2

CO NA SRDCE TO NA JAZYKY	SMARKE TO CO SI ODKRYJE VĚSTĚ	HOUVA JAKO BY MU ULETĚLY VŮDY	VYVÁHA ŽE JE Z NEČISTO SÁDROU NEČISTO NEHRA
DĚLA Z KOMÁRA VELBLUDA	Z MALÉHO PROBLEMU DĚLAJŠILY	SAŤ DĚLAJ ČLUNĚKA	MONOTYME DRABE POŠLE VOZKŮ
DOČEKŮ ČARU JAKO HUSA KLASU	NEPŘEČEL SUDŮTPĚLY	LEZ MA KRÁVNE NOHY	LHAT SE NEVYPLAČI
KŮČKY ČARU JAKO HUSA KLASU	LIDE BY SI MĚLI PRACI NEJEDNĚMĚNĚ ROZDĚLIT	KUPUJE ŽALUCE V PŮTY	DĚLA VĚDĚ BEZ ROZKŮRPLU MĚČKA ŠIBALU

MET28_P_04_Pexeso idiomy 2

PŘÍLOHA 05 *Tečička* k porozumění.

METODICKÝ MATERIÁL: Jak na idiomy aneb co jsou to psi kury
Příloha: MET28_P_05_Variace na pexeso

ZAMEK, PRŮZNAT BARVU, ZA PĚT MINUT DĚNANCTVÍ, JE ZTOMK JEŽEK, JAKO VĚŠKA V JE

MET28_P_05_Variace na pexeso

PŘÍLOHA 06 *Tečička* k porozumění.

METODICKÝ MATERIÁL: Jak na idiomy aneb co jsou to psi kury
Příloha: MET28_P_06_Komentačková příběhy

DOČEKŮ ČARU JAKO HUSA KLASU, BYŤ ZA VOZOU, PRŮZNAT BARVU, ZA PĚT MINUT DĚNANCTVÍ, JE ZTOMK JEŽEK, JAKO VĚŠKA V JE

MET28_P_06_Komentačková příběhy

PŘÍLOHA 07 *Tečička* k porozumění.

METODICKÝ MATERIÁL: Jak na idiomy aneb co jsou to psi kury
Příloha: MET28_P_07_Nakresli doslovně a obrazně

CO NA SRDCE TO NA JAZYKY	NAVREŠUJ DOČLONĚ
DĚLA Z KOMÁRA VELBLUDA	NAVREŠUJ DOČLONĚ
DOČEKŮ ČARU JAKO HUSA KLASU	NAVREŠUJ DOČLONĚ
KŮČKY ČARU JAKO HUSA KLASU	NAVREŠUJ DOČLONĚ
KŮČKA JAKO BY MU ULETĚLY VŮDY	NAVREŠUJ DOČLONĚ
SAŤ DĚLAJ ČLUNĚKA	NAVREŠUJ DOČLONĚ
LEZ MA KRÁVNE NOHY	NAVREŠUJ DOČLONĚ
KUPUJE ŽALUCE V PŮTY	NAVREŠUJ DOČLONĚ
JAK SE ODLEGA HOVA, TAK SE Z LEŠA ODPA	NAVREŠUJ DOČLONĚ
RANO MŮUDRĚJŠÍ VĚCERA	NAVREŠUJ DOČLONĚ
NĚMŤNĚJ NEMLAV	NAVREŠUJ DOČLONĚ

MET28_P_07_Nakresli doslovně a obrazně

PŘÍLOHA 08 *Tečička* k porozumění.

METODICKÝ MATERIÁL: Jak na idiomy aneb co jsou to psi kury
Příloha: MET28_P_08_Idiomy v cizích jazycích

DĚLA Z KOMÁRA VELBLUDA	DĚLA Z VYŠKŮ PROBLÉMU VEŠKY
To make a mountain out of a molehill.	DĚLA MŮVA Z VĚSTĚ
As an axe grinds stone, Babylon grinds men.	DĚLA Z VĚSTĚ ALBA
Číst psát.	PRACI PRACI, PRACI
To keep one's fingers crossed.	KŮČKY KŮČKA Z PŮTY
Jealousy drives Deussen to drink.	DĚLA PRACI
Plavit si psát na špacír.	MŮVA NEJ PRACI A NEVYPLAČI
To let the cat out of the bag.	KŮČKY KŮČKA Z PŮTY
Die Kater aus dem Sack lassen.	KŮČKY KŮČKA Z PŮTY
Dati časté idiomy v angličtině	
Sud the brown.	Pracniček tajemství
Drink a leg.	Zem vs / Mechtá Bábek
Am in pain.	MŮVŤ PRACI / Pracovník
Down to the earth.	Zi si měřiti / Ji se měřiti
To be a piece of cake.	Ji to hračka / Ji to snadné
To be a shoo-in.	Byť vyhranek
Have bigger fish to fry.	MŮVŤ PRACI NEJ PRACI
No pain, no gain.	Bez práce nejsou peníze

MET28_P_08_Idiomy v cizích jazycích

PRÁČOVNÍ LIST 01 *Tečička* k porozumění.

METODICKÝ MATERIÁL: Jak na idiomy aneb co jsou to psi kury
Pracovní list: MET28_PL_01_Komentačková

DOČEKŮ ČARU JAKO HUSA KLASU, BYŤ ZA VOZOU, PRŮZNAT BARVU, ZA PĚT MINUT DĚNANCTVÍ, JE ZTOMK JEŽEK, JAKO VĚŠKA V JE

MET28_PL_01_Komentačková

PLÁN HODINY 01 *Tečička* k porozumění.

METODICKÝ MATERIÁL: Jak na idiomy aneb co jsou to psi kury
Příloha: MET28_PH_01_P_01_Doslovně a obrazně

DOČEKŮ ČARU JAKO HUSA KLASU, BYŤ ZA VOZOU, PRŮZNAT BARVU, ZA PĚT MINUT DĚNANCTVÍ, JE ZTOMK JEŽEK, JAKO VĚŠKA V JE

MET28_PH_01_Doslovně a obrazně

PŘÍLOHA 01 *Tečička* k porozumění.

METODICKÝ MATERIÁL: Jak na idiomy aneb co jsou to psi kury
Příloha: MET28_PH_01_P_01_VMZ idiomy

CO NA SRDCE TO NA JAZYKY, DĚLA Z KOMÁRA VELBLUDA, KŮČKY ČARU JAKO HUSA KLASU

MET28_PH_01_P_01_VMZ idiomy

PLÁN HODINY 02 *Tečička* k porozumění.

METODICKÝ MATERIÁL: Jak na idiomy aneb co jsou to psi kury
Příloha: MET28_PH_02_P_01_Už z toho nejsem jelen

DOČEKŮ ČARU JAKO HUSA KLASU, BYŤ ZA VOZOU, PRŮZNAT BARVU, ZA PĚT MINUT DĚNANCTVÍ, JE ZTOMK JEŽEK, JAKO VĚŠKA V JE

MET28_PH_02_Už z toho nejsem jelen